

Bijlage 3 – Denkrichtingen

a)	Aansluiting tussen onderwijsdeel en onderzoekdeel
Probleem en doel	Door groeiende studentenaantallen is scheefgroei ontstaan tussen het onderwijsdeel en onderzoekdeel wat de verwevenheid tussen onderwijs en onderzoek en de balans tussen onderwijs- en onderzoekstaken van wetenschappelijk personeel onder druk zet. Een aanpassing van het onderzoekdeel kan zorgen voor een meer evenwichtige verdeling van de middelen over de instellingen en opleidingstypen gegeven de aanhoudende groei in studentenaantallen en in het bijzonder in bètatechnische opleidingen.
Voorstel	De scheefgroei tussen het onderwijsdeel en onderzoekdeel als gevolg van studentengroei, kan worden verminderd door de vaste voet in het onderzoekdeel te herijken voor studentengroei. Dit kan door de bestaande middelen op een nieuwe wijze over de instellingen te verdelen of door met extra financiële middelen te corrigeren voor de ontwikkeling van bekostigde inschrijvingen uit het verleden. Voor een eventueel te ontwikkelen toekomstige systematiek waarbij periodiek gecorrigeerd wordt is verder onderzoek vereist (zie denkrichting e).
Beleideffecten	<ul style="list-style-type: none"> • Een aanpassing in de vaste voet van het onderzoekdeel, in plaats van het variabele deel van het onderzoekdeel, is in lijn met het IBO Wetenschappelijk onderzoek dat vergroting van de stabiliteit en voorspelbaarheid in de onderzoeksbekostiging voorstaat. Een vaste voet draagt bij aan jaar-op-jaar stabiliteit van de rijksbijdrage van een instelling en dat heeft een positief effect op: <ul style="list-style-type: none"> ○ Het aantal vaste contracten. ○ Het behoud of verbetering van huidige studenten-staf ratio's en betere balans in onderwijs- en onderzoektaken van wetenschappelijk personeel. ○ De investeringscapaciteit om groei te accommoderen. • Eenmalig bijstellen van de vaste voet van het onderzoekdeel op basis van studentengroei in de afgelopen jaren versterkt de verwevenheid tussen onderwijs en onderzoek. • Dit scenario corrigeert alleen de vaste voet. Als gevolg van dit scenario zal de rijksbijdrage van een instelling met veranderende studentenaantallen in de toekomst dus niet wijzigen.
Budgettaire effecten	Bandbreedte: € 0 – 0,4 mld. structureel per jaar voor wo, afhankelijk van de mate waarin de vaste voet van het onderzoekdeel gecorrigeerd wordt voor studentengroei en/of voor andere parameters die kostenbepalend zijn in het onderzoekdeel (zie ook denkrichting e). Een budgetneutrale variant leidt tot herverdeeleffecten bij de instellingen.
Juridische effecten	Deze denkrichting vergt geen wijziging van wet- of regelgeving zolang de middelen verdeeld worden op basis van bestaande parameters in het model. <u>Invoering mogelijk per: 2018.</u>
Uitvoeringseffecten	Deze denkrichting heeft geen uitvoeringseffecten zolang de middelen verdeeld worden op basis van bestaande parameters in het model. <u>Invoering mogelijk per: 2018.</u>

b)	Verlagen matchingsdruk
Probleem en doel	<ul style="list-style-type: none"> • De praktijk van het matchen van subsidies voor onderzoek vanuit de tweede en derde geldstroom legt beslag op een deel van het onderzoeksbudget van de universiteiten waardoor er matchingsdruk ontstaat. Een lagere matchingsdruk vergroot de ruimte voor ongebonden onderzoek en kan de verwevenheid van

	onderwijs en onderzoek versterken.
Voorstel	<ul style="list-style-type: none"> Een budgetneutraal voorstel om een hogere uitkering te honoreren per ingediend voorstel in de tweede geldstroom of het verkleinen van deze geldstroom ten gunste van de eerste geldstroom, maakt dat minder projecten gehonoreerd kunnen worden met als gevolg nog lagere honoreringspercentages. Ook kan het de kwaliteitsimpuls, die door de competitie is ontstaan, verminderen.¹ Een variant waarbij extra middelen worden toegevoegd aan de tweede geldstroom om de druk op de eerste geldstroom te verlichten: <ul style="list-style-type: none"> Extra vergoeding per project om cofinanciering vanuit de eerste geldstroom te ontlasten: € 75 miljoen structureel per jaar. Vanaf 2015 is er via de SEO-regeling (Stimulering Europees Onderzoek) € 50 miljoen beschikbaar gesteld om publiek gefinancierde instellingen via de eerste geldstroom te compenseren voor de belasting van matching op subsidies uit Europese onderzoeksprojecten (in het kader van Horizon 2020). Om de matchingsdruk bij de deelname aan Europese onderzoeksprogramma's te verlagen, kan het budget voor de stimulering van de deelname aan Horizon 2020 worden verdubbeld van jaarlijks € 50 miljoen naar € 100 miljoen. De huidige tegemoetkoming van 9% van de (in)directe kosten van Europese subsidies kan dan omhoog naar 18%.
Beleids effecten	<ul style="list-style-type: none"> Een hogere vergoeding vanuit de tweede geldstroom geeft de instellingen meer ruimte in hun onderzoeksbudget voor lange termijn onderzoek, nieuwe gedurfde projecten en het intensiveren van de relatie tussen onderwijs en onderzoek.
Budgettaire effecten	Bandbreedte: 0 - € 125 mln. structureel per jaar voor hbo (via SEO-regeling) en wo.
Juridische effecten	Deze maatregelen vergen geen wijziging van wet-of regelgeving, aangezien de middelen worden verdeeld binnen de kaders van NWO. <u>Invoering mogelijk per: 2018.</u>
Uitvoeringseffecten	Geen uitvoeringseffecten. De middelen kunnen via de bestaande regelingen van NWO worden verdeeld. <u>Invoering mogelijk per: 2018.</u>

c)	Nominale bekostiging in het onderwijsdeel deels loslaten
Probleem en doel	<ul style="list-style-type: none"> Instellingen met relatief veel "tweedekans" studenten en doorstromen van studenten met een hbo-propedeuse diploma schieten daar, als gevolg van de nominale bekostiging, financieel bij in. Het is mogelijk gelijke kansen in het hoger onderwijs te bevorderen door middel van de aanpassing van de systematiek van nominale bekostiging.
Voorstel	<ul style="list-style-type: none"> In dit scenario wordt de nominale bekostiging deels losgelaten: Nominaal + 1 jaar bekostigen: de maximale bekostigingsduur voor iedere studie wordt met één jaar verlengd. Dat betekent dat een inschrijving voor een driejarige wo opleiding maximaal vier keer mee kan tellen voor bekostiging en een inschrijving voor een vierjarige hbo opleiding maximaal vijf keer mee kan tellen. Het is ook mogelijk om nominale bekostiging niet generiek los te laten, maar enkel voor specifieke groepen. Bijvoorbeeld voor studenten die als gevolg van een negatief bindend studieadvies switchen naar een andere instelling of studenten die na een hbo-propedeuse doorstromen naar het wo. Deze variant is wel ingewikkelder voor de uitvoering door DUO.
Beleids effecten	<ul style="list-style-type: none"> Dit voorstel biedt ruimere financiering voor instellingen met studenten die 1 jaar langer dan nominaal studeren, zoals studenten die eerder een negatief bindend studieadvies hebben ontvangen, doorstromers vanuit een hbo-propedeuse of studenten die na het eerste jaar van studie wisselen. Deze generieke variant biedt echter ook ruimere financiering voor studenten die zonder goede reden langer dan nominaal studeren. N.B. Deze variant biedt geen ruimere financiering voor

¹ Kamerstuk 31288 nr. 561.

	<p>studenten die elders in het hoger onderwijs al een diploma hebben gehaald en vervolgens verder studeren (bijvoorbeeld bachelor hbo → bachelor wo). Dit betreft een tweede studie en tweede studies worden niet bekostigd (met uitzondering van zorg en onderwijs). Zie hiervoor de Kamerbrief met scenario naar aanleiding van de motie van Dijk/Mohandis.²</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit voorstel is van invloed op het variabele deel van de bekostiging. Een groter variabel deel draagt niet bij aan jaar-op-jaar stabiliteit van de rijksbijdrage. Bij een groter variabel deel verandert de rijksbijdrage sterker mee bij veranderende (stijgen en dalen) studentenaantallen. Een instelling met fors stijgende of dalende studentenaantallen ziet dit vertaald in de rijksbijdrage.
Budgettaire effecten	<p>Bandbreedte: € 0 – 0,6 mld. structureel per jaar voor hbo en wo. In een budgetneutrale variant komen meer inschrijvingen in aanmerking voor bekostiging waardoor de bestaande middelen over een groter aantal bekostigde inschrijvingen worden verdeeld en de vergoeding per inschrijving daalt. Gunstig voor instellingen met relatief veel niet-nominale inschrijvingen en omgekeerd. In het wo is het aandeel niet-nominale inschrijvingen gemiddeld hoger dan in het hbo.</p>
Juridische effecten	<p>Om de parameters van het onderwijsdeel te wijzigen dient het uitvoeringsbesluit WHW 2008 gewijzigd te worden. Dit vergt een wijzigings-AMvB. <u>Invoering mogelijk per:</u> op z'n vroegst 2020.</p>
Uitvoeringseffecten	<p>Vergt een eenmalige aanpassing van het systeem van bekostigingsparameters. <u>Invoering mogelijk per:</u> op z'n vroegst 2020 (mede afhankelijk van omvang andere wijzigingstrajecten bij DUO).</p>

d)	Aanpassen bekostigstarieven voor opleidingen
Probleem en doel	<p>De groeiende instellingen, zoals de technische universiteiten, algemene universiteiten met bètaopleidingen of de groene hogescholen, geven aan dat de kosten van hun opleidingen niet goed aansluiten bij het tarief dat zij hiervoor ontvangen via de bekostiging. Aanpassing van de bekostiging van verschillende typen opleidingen kan zorgen voor een betere aansluiting op de taken, activiteiten en studentengroei van instellingen.</p>
Voorstel	<p>Opleidingen zijn ingedeeld in drie categorieën; laag, hoog en top. Bijvoorbeeld: economie is laag, techniek is hoog en geneeskunde is top. Deze niveaus worden gebruikt bij het bepalen van het tarief voor de vergoeding van inschrijvingen en graden in het onderwijsdeel van de rijksbijdrage. Dit vindt zowel plaats in het onderwijsdeel (inschrijvingen en graden) als in het onderzoekdeel wo (graden).</p> <p>Op dit moment is de verhouding in het wo: laag = 1, hoog = 1,5 en top = 3. Voor een hoog bekostigde inschrijving of graad ontvangt een instelling dus 1,5x het bedrag van een laag bekostigde inschrijving. In het hbo is de verhouding: laag = 1, hoog = 1,28 en top = 1,50. De niveaus zijn gelijk voor bachelor- en masteropleiding. In het onderzoekdeel wo wordt 15% verdeeld op basis van het aantal verleende graden. Ook hier is de verhouding 1,00, 1,50 en 3,00. Voor mastergraden wordt het tarief vervolgens nog verdubbeld.</p> <p>In deze denkrichting wordt voorgesteld om een onderzoek te doen om te bepalen of en hoe de tarieven van opleidingen in wo en hbo</p>

² Kamerstuk 31288 nr. 583. Kamerbrief over maximering collegegeld voor tweede studies.

	aangepast dienen te worden. De factoren kunnen worden gewijzigd om bepaalde opleidingen een hogere of lagere vergoeding per inschrijving en graad te geven.
Beleidseffecten	<ul style="list-style-type: none"> Bij extra financiële middelen neemt het variabele aandeel in het onderwijsdeel toe. Dit kan leiden tot verbetering tussen de aansluiting van taken en bekostiging, maar kan ook bijdragen aan meer sturing op inschrijvingen en graden door instellingen. Hoe hoger het variabele deel van de bekostiging, des te gevoeliger wordt de rijksbijdrage voor schommelingen in studentenaantallen. Hoe groter de verschillen tussen de factoren, des te gevoeliger wordt de rijksbijdrage voor verschuivingen in de samenstelling van de studentenpopulatie. De rijksbijdrage wordt daardoor onvoorspelbaarder. Hierdoor kan het CvB van een instelling (in vergelijking met scenario 2) minder goed acteren op verwachte inkomsten uit de rijksbijdrage en dat creëert bijvoorbeeld een minder goede basis voor vaste contracten.
Budgettaire effecten	Bandbreedte: € 0 - € 0,5 mld. structureel per jaar voor hbo en wo. In een budgetneutrale variant worden de bestaande middelen op een andere wijze, met behulp van een wijziging in de factoren, verdeeld over de inschrijvingen en graden. Dit leidt tot herverdeeleffecten bij instellingen. In een maximale variant wordt het tarief voor "hoog" bekostigde opleidingen in zowel de bachelor als masterfase verhoogd. Het is ook mogelijk om alleen de tarieven in de masterfase te verhogen omdat dit een onderwijsintensievere opleidingsfase is.
Juridische effecten	De factoren voor het onderwijsdeel hbo kunnen bij ministeriële regeling gewijzigd worden. De factoren voor het onderwijsdeel wo en het onderzoekdeel wo dienen bij AMvB gewijzigd te worden. Deze factoren staan namelijk in het UWHW 2008. <u>Invoering mogelijk per:</u> op z'n vroegst 2019 vanwege de termijn voor een AMvB.
Uitvoeringseffecten	Vergt een eenmalige aanpassing van het systeem van bekostigingsparameters. <u>Invoering mogelijk per:</u> 2019 (mede afhankelijk van omvang andere wijzigingstrajecten bij DUO).

e)	Onderzoekdeel koppelen aan de oorzaken van kosten van onderzoek.
Probleem en doel	<ul style="list-style-type: none"> De bekostiging van het onderzoek sluit niet altijd goed aan bij de taken en activiteiten van universiteiten. Met het versterken van een huidige parameter of het introduceren van een nieuwe parameter in de verdeelsleutel van het onderzoekdeel, kan de bekostiging van het onderzoek in de eerste geldstroom meer gekoppeld worden aan de oorzaken van kosten van onderzoek. De bekostiging kan dan beter aansluiten bij taken van universiteiten.
Voorstel	<ul style="list-style-type: none"> In deze denkrichting wordt voorgesteld een onderzoek te laten doen naar de kostendragers van onderzoek. Als de uitkomst van het onderzoek is dat er objectieve, meetbare en toekomstbestendige kostendrager is die een significante invloed heeft op de kosten van onderzoek van universiteiten, zoals bijvoorbeeld het aantal studenten, dan kan deze betrokken worden bij de jaarlijkse berekening van de omvang van het onderzoekdeel.
Beleidseffecten	<ul style="list-style-type: none"> Het huidige onderzoekdeel bestaat uit een deel op basis van het aantal verleende graden (15%), een deel op basis van het aantal promoties (20%), een deel op basis van specifieke bedragen voor instellingen (10%) en een deel op basis van een vaste voet (55%). De percentages voor graden en promoties zijn wettelijk vastgelegd. Het onderzoekdeel kent geen verdeling op basis van het aantal bekostigde inschrijvingen. De omvang van het totale budget van het onderzoekdeel verandert alleen bij loon- en prijsbijstelling en beleidsmatige in- of extensiveringen. Het budget wordt niet gecorrigeerd voor veranderende studentenaantallen.

	<p>Opties van nieuwe variabelen waaraan gedacht kan worden zijn het aantal studenten, een vaste voorziening voor (onderzoeks) infrastructuur en verworven EU-middelen. Deze varianten zijn destijds ook genoemd in het IBO Wetenschappelijk onderzoek uit 2014.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaste voorziening voor infrastructuur: een aparte voorziening waarbij concrete langjarige afspraken worden gemaakt over aanschaf en instandhouding van onderzoeksinfrastructuur. Hierdoor wordt transparanter gemaakt waarom sommige universiteiten hogere vergoedingen ontvangen dan anderen. Indien dit gepaard gaat met oormerking is het nadeel van deze vorm van bekostiging dat de instellingen minder flexibel kunnen omgaan met hun middelen. • Verworven EU-middelen: wanneer een universiteit in competitie EU-middelen verwerft en daarmee aantoont bij te dragen aan excellente wetenschap en maatschappelijke waarde, ligt het voor de hand deze universiteit hiervoor te belonen. Echter, niet alle opleidingen zijn even goed in staat om EU-middelen te verwerven vanwege het opleidingsaanbod. Een nadeel is dat dit kan leiden tot een afname van aandacht voor onderzoek met specifiek nationale maatschappelijke relevantie. Daarbij maakt dit de stabiliteit van het onderzoekdeel zwakker.
Budgettaire effecten	<ul style="list-style-type: none"> • Indien door het voorgestelde onderzoek een kostendrager benoemd kan worden, kan bezien worden hoe elk van de vaste onderzoeksbudgetten hier mee samenhangt. Een verlaging of verhoging van het onderzoekdeel per universiteit ligt dan voor de hand. Echter, omdat deze middelen vast liggen moet dit over een langere periode worden verspreid. • Wanneer er geen sprake is van extra middelen is de meest logische optie om de benodigde middelen afkomstig te laten zijn uit een verlaging van de vaste voet van het onderzoekdeel. De vaste voet is niet evenredig verdeeld over de universiteiten. Er zijn universiteiten met een relatief grote vaste voet en universiteiten met een relatief kleine vaste voet. Middelen weghalen uit de vaste voet en herverdelen op basis van een andere parameter leidt daarmee tot herverdeeleffecten.
Juridische effecten	<p>Om de parameters van het onderzoekdeel wo te wijzigen dient het uitvoeringsbesluit WHW 2008 gewijzigd te worden. Dit vergt een wijzigings-AMvB.</p> <p><u>Invoering mogelijk per:</u> op z'n vroegst 2019. Vanwege afstemming met het veld en afwachten van de onderzoeksresultaten wordt dit waarschijnlijk later.</p>
Uitvoeringseffecten	<p>Vergt een eenmalige aanpassing van het systeem van bekostigingsparameters.</p> <p><u>Invoering mogelijk per:</u> op z'n vroegst 2019 (mede afhankelijk van omvang andere wijzigingstrajecten bij DUO).</p>